

Uvodnik

Evo nas još jednom sa zakašnjenjem izlazimo pred znanstvenu i stručnu javnost. Ovaj puta razlog nije neugodni Covid 19 nego novi oblik nemorala u našim znanstvenim krugovima u kontekstu objavljivanja znanstvenih članaka u časopisima. Bar ja do sada još nisam naišao na nešto slično! Do sada su mi bili poznati neki oblici nemorala u vezi s časopisima kao što je angažiranje potentnog glavnog urednika za pokretanje i vođenje novog časopisa pa kada ovaj obavi sve pripreme naglo ga se odbaci i prekine svaka komunikacija s njim ili pusti da napravi prvi broj pa mu se prekine mogućnost daljnjeg djelovanja te uređivanje preuzme netko iz odgovarajućeg klana. Poznate su i selekcije članaka kod prihvaćanja odnosno odbijanja za objavljivanje prema kriteriju pripadnosti određenom klanu općenito ili kada klan ili sam liderski orijentiran glavni urednik, neizostavno ugledni znanstvenik s visokim statusom u pogledu svog znanstveno nastavnog zvanja, želi spriječiti napredovanje kolege ili kolegice na skali znanstvenih zvanja i ranije ga „pospremiti u mirovinu”. Kategorizacija članaka prema razini znanstvenosti isto tako je već viđena u istoj funkciji i okolnostima.

Sve sam ove oblike „znanstvenog kriminala” imao prilike „istražiti”, neću kriti, metodom vlastite kože, odnosno promatranja sa sudjelovanjem. No, ovaj puta je nemoral došao od potencijalnog autora rada koji „isti” želi objaviti u našem časopisu. Tako se upotpunio broj slučajeva koje sam istražio navedenom metodom svojstvenom sociološkim istraživanjima. Do tada u četiri slučaja su to bile, što godinama, što zvanjem starije i mlađe kolegice (starije znanstvenim zvanjem su bile mlađe godinama,

a starije godinama bile su mlađe znanstvenim zvanjem dok je najnoviji slučaj s mlađom kolegicom po oba kriterija). U dva slučaja bile su to kolege (jedan stariji i godinama i zvanjem, a drugi mlađi po oba kriterija, ali na višoj poziciji u upravnoj strukturi katedre). Jedan je od njih, uz znanstveno, imao i svećeničko zvanje. U pogledu nemoralnih postupaka tijekom ovog „istraživanja“ bilo je nekoliko odbijanja članaka koji su zatim bili primljeni i objavljeni bez izmjena u uglednijim časopisima od inkriminiranih, jedan članak je bio niže kategoriziran nego što je zadano kriterijima kategorizacije znanstvenih radova. Bila su tri slučaja onemogućavanja uređivanja časopisa koje sam što s drugima kao član osnivačke skupine, što posve samostalno, osnovao. Od ova tri časopisa kod zadnjega pokušaj moga onemogućavanja nije uspio (u prva dva slučaja sam skupio dovoljno iskustva kako bih mogao osvijestiti činjenicu da i u znanstvenoj zajednici postoje kolegice i kolege sklone nemoralnom ili čak kriminalnom djelovanju kako bi onemogućili napredovanje drugih, a svoje ubrzali, pa sam spriječio taj pokušaj) te ga, evo, i dalje uređujem. Što je bio glavni uzrok takvim djelovanjima mahom uspješnih kolegica i kolega nije lako egzaktno utvrditi. Bilo je tu više činitelja među kojima se mogu izdvojiti neki kao što su to oni posve osobne prirode poput povrijeđenog narcizma posve prizemnog, erotskog, potrebe pokazivanja „mišića“, vlastite uspješnosti u odnosu na druge članove/ice akademske zajednice, promijenjene osobnosti, podilaženja drugom lideru kako bi se održalo na svom položaju te postizanje višeg ranga u znanstveno nastavnom zvanju ili statusa u široj visokoškolskoj organizaciji. Posve sigurno tu ima i činitelja vezanih za sudjelujućeg promatrača od

„starinskog shvaćanja“ morala ili, točnije formulirano, razloga zadanih elementarnom etikom i rezistentnim vjerovanjem u nju bez obzira na događanja, te nezainteresiranosti za narcisoidne „moćne“ osobe suprotnog spola pa do suviše laganog preuzimanja uloge žrtve i samo-sabotiranja uzrokovanih ranim traumatskim iskustvima. Svakako bi intenzivnija analiza ovakvih pojava u akademskoj zajednici zahtijevala i više istraživanja i više prostora, ali su i ovi primjeri vrlo simptomatični i teško je vjerovati da su usamljeni. No slučaj koji se odnosi na ovaj broj časopisa različit je od uobičajenih i gore izloženih.

Časopis Socijalne teme pokrenut je u Mostaru, novoj sredini školovanja socijalnih radnika, te je imao za svrhu stvaranje nove znanstvene zajednice i njezine elite. Stoga je u njegovoj politici prihvaćeno objavljivanje članaka koje pripremaju mladi znanstvenici uz suradnju i pomoć svojih mentora ili pomoć nekoga od kvalificiranih članova uredništva časopisa Socijalne teme. Ovaj puta već „zrela znanstvenica“ dr. sc. Jelena Seferović sa Instituta za antropologiju zatražila je sastanak samnom vezan za njena istraživanja i moju moguću pomoć s njime. Rado sam prihvatio i tijekom tog sastanka, koji je protekao vrlo optimistički i suradnički, prihvatio sam objavljivanje kolegicinog članka temeljenog na vrlo zanimljivim podacima, naravno nakon dvostrukih slijepih recenzija. Rok za izradu članka je bio vrlo povoljan, ali rad ni nakon njega nikako nije bio napisan iz raznih razloga. Onda su u više navrata, dio po dio, počele dolaziti vrlo sirove verzije jezično neprihvatljivo napisane koje sam svaki puta preliminarno lektorirao, a kolegica je svaki puta svoje dorade pisala na svom osnovnom, umjesto lektoriranom tekstu. No shvatio sam da se radi o početnici, mada

je već imala doktorat znanosti, pa sam nastavio pomagati. Te dorade, dopunjavanja, prilagođavanja članka osnovnim jezičnim i znanstvenim pravilima pisanja znanstvenih radova, trajale su mjesecima! Časopis je već trebao ići u tisak, a čekao se ovaj rad za koji je navodno bilo važno da izađe u tom broju i godištu 2022. Kada je tekst dosegnuo neku moguću razinu prethodnog priopćenja, poslao sam ga recenzentima. Recenzije nisu bile povoljne. Tražene su brojne dopune, dodatne dorade, među njima i u vezi samih podataka i njihove interpretacije. Podaci su se recenzentima činili izuzetno važnima najprije povijesno, ali i interesantnima u kontekstu članka (autorica je u arhivama prikupila podatke o životu djece u Domu za djecu u Nazorovoj ulici u Zagrebu koji su između ostaloga pokazivali da je atmosfera i odnos prema djeci bio kvalitetniji 40-tih nego 57. godine 20. stoljeća). Autorica je prihvatila potrebu daljnje dorade članka, ali ne i analizu ove zanimljive činjenice koju je ignorirala ne želeći ju ni konstatirati, ako već ne provesti moguću znanstvenu analizu uzroka takvim podacima o odnosu prema djeci u dvije vremenske točke. Dalje je prolazilo vrijeme, a časopis je čekao. Kada je konačno bio uvažen najveći dio zahtijeva recenzenata, autorica me mailom obavijestila da prekida svaku suradnju pa i komunikaciju samnom i sa časopisom, te da je rad poslala u drugi „strani” časopis na objavljivanje! To nikako nije bilo u redu jer smo ga zapravo zajedno pisali (i pored čega nisam tražio koautorski status), a ne samo recenzirali, što je prihvaćala dok članak nije postigao minimalne uvjete za objavljivanje! Nadalje sam ju upoznao sa činjenicom da time krši etička pravila akademske zajednice čiji je sada dio te da se u svijetu takvi postupci ne samo imenuju pravim

imenom nego i prikladno sankcioniraju, te da nakon toliko i našeg rada i čekanja s objavljivanjem časopisa, očekujem konačnu verziju kako bi časopis mogao konačno krenuti u tisak. I što se dogodilo? Ova doktorica znanosti me prijavila policiji za internetsko uznemiravanje (za svo ono besplatno, entuzijastičko višemjesečno pomaganje), te delegirala svoga oca da me istu noć nazove prijeteći mi vrlo ozbiljno i bahato tako da sam u smrtnom strahu od crnogorske krvne osvete jedva dočekao jutro kako bih zatražio zaštitu od Policije. Dakle i u ovom, akademskom području ljudskog djelovanja, događa se vertikalno zlostavljanje u oba smjera. Ne znam je li još netko od urednika doživio takvo zlostavljanje od autora, pogotovo autorica, potencijalnog članka, ali nije nimalo ugodno. I sam časopis ima nešto manji opseg nego što je uobičajeno (drugi kvalitetniji pristigli radovi su ostavljeni za sljedeći broj te nije proveden postupak recenzije) i puno kasni s objavljivanjem.

Isključujući ovaj rad koji će biti zapamćen kao primjer kršenja etičkih pravila u znanstvenom radu u našoj akademskoj zajednici u časopisu su objavljeni članci iz vrlo raznorodnih, ali zanimljivih područja a neki su čak zaista pionirski. Prvi članak „Ispitivanje nekih prediktora vlastitog tjelesnog izgleda, zadovoljstvo životom i samopoštovanje u širem kontekstu bavljenja fitness programima“ ima za cilj provjeriti mogućnost predikcije svjesnosti o vlastitom tjelesnom izgledu, zadovoljstva životom i samopoštovanja temeljem pojedinih setova prediktora koji su vezani uz bavljenje tjelesnim aktivnostima. Ovakva istraživanja postaju sve aktualnijima u kontekstu suvremenog sjedilačkog stila života s jedne strane i široko raširenog nezadovoljstva sobom i životom svjetske populacije,

osobito njenog urbanog dijela. Studija je zanimljiva pogotovo što se zadnjih godina razina „sreće” istražuje vrlo široko i javno se prezentiraju rezultati ispitivanja u vidu World Happiness Reporta za čitav svijet. Svakako je u ovom kontekstu još važnije stanje zdravlja naše populacije, u čiju definiciju prema SZO ulazi i osobna sreća, jer ono utječe na sva područja rada i života stanovništva. Dobiveni rezultati pokazuju značajnu povezanost bavljenja tjelesnim aktivnostima i važnih prediktora sretnosti kao što je samopoštovanje, svjesnost o vlastitom tijelu i zadovoljstvo životom. Time rezultati ovog istraživanja postaju izuzetno instruktivni za sve populacije jer usmjeravaju aktivnosti koje teže podizanju razine zdravlja na razini države te mogu motivacijski djelovati u tom smjeru ako ih se korisno upotrijebi.

Sljedeći članak „Teorijski modeli nepovoljnih iskustava u djetinjstvu” bavi se analizom glavnih smjerova u promišljanju i tumačenju konstrukta „nepovoljna iskustva u djetinjstvu”. Ova iskustva razmatraju se primarno pod sveobuhvatnom teorijskom i metodološkom perspektivom razvojne psihopatologije, teorije privrženosti, kao i neurobioloških i psihosocijalnih procesa koji utječu na zdravstvene ishode uključujući i temeljne konceptualne pristupe modelirane „ekološko-transakcijski” od ranije poznate kao stresni procesi, životni tijek, generativni mehanizmi, razvojne kaskade ili modeli puta što pružaju okvir za integraciju neurorazvojnih teorija i kumulativnih učinaka činitelja rizika na dobrobit pojedinca. Ovako integrirana perspektiva sveobuhvatno razmatra učinke stresnih i/ili traumatskih nepovoljnih iskustava u djetinjstvu kao složene međuodnose bioloških, psiholoških i društvenih mehanizama

koji utječu na zdravlje i bolest djece, uključujući i stanje mentalnog zdravlja u odrasloj dobi. U nekoliko zadnjih desetljeća su postignuta velika otkrića u području neuroznanosti vezana za građu i organske procese CNS-a (nove spoznaje o funkciji glia stanica, drastične promjene u broju neurona korteksa u vrijeme adolescencije i druga) koja bacaju novo svjetlo na neurobiološke procese, osobito ulogu sustava odgovora na stres kroz os hipotalamus-hipofiza-nadbubrežna žlijezda (HPA). Isto tako su važne spoznaje u pogledu genetskih i epigenetskih faktora, koji se sve više ispituju u populacijama s visokim rizikom nepovoljnih iskustava u djetinjstvu kako bi se bolje razumio njihov razvojni tijek uzimajući u obzir varijabilnost i transakcijske izazove važne, pa i neophodne, za razumijevanje normativnih i atipičnih razvojnih ishoda. Ovako široko razmatrano, ovo područje daje ne samo bolje mogućnosti strukama za razumijevanje i primjereno odgovaranje na izazove u praksi nego i znanstvenicima u proučavaju temeljnih činitelja procesa u kontekstu psihosocijalnih problema i pojava.

Slijedi članak „Suvremeni pristupi u metodologiji društvenih znanosti - postmodernizam i deterministički kaos”. U radu čija su ishodišta glavne postavke kompleksnog područja Teorije kaosa i kompleksnosti spoznaja suvremene znanosti, autor konfrontira dvije meta-teorijske koncepcije (žanrove) u smislu analize njihovih filozofskih ishodišta, koja se odnose na postmodernu epohu i teoriju kaosa i kompleksnosti. Najprije se razmatra postmoderna epoha u „Postmodernom stanju” (Lyotard) i Foucaultov poststrukturalizam (Arheologija znanja) da bi se zatim prešlo na filozofsko tematiziranje kaosa i kompleksnosti Bhaskarovog „kritičkiog

naturalizma”. Na temelju navedene konfrontacije autor utvrđuje sličnosti i razlike ovih dviju znanstvenih „kategorija” koje imaju paradigmatičke pretenzije. Polazeći od konstatacije da postmoderni mišljenje i teorija kaosa/kompleksnosti predstavljaju dvije recentne metateorijske koncepcije i značajne kulturno-znanstvene činjenice, autor nastoji odgovoriti na pitanje ima li njihova pojavna podudarnost neki dublji smisao i što ona znači za društvene znanosti. Stoga se najprije definiraju osnovni pojmovi, pri čemu se osobito naglašava da je postmoderni mišljenje proizašlo iz kulturnih previranja, a teorija kaosa iz prirodnoznanstvenih pretpostavki. Dakako da obje perspektive razvijaju svoje osebujne metode istraživanja od kojih se prva usmjeruje na kvalitativne metode, dok se druga pretežno oslanja na sofisticirane kvantitativne metode i postupke. Potom se kritički analizira njihov odnos prema „klasičnoj znanosti” koja se temelji na pozitivističkom i neopozitivističkom pristupu. Također se ukazuje potreba da se učini epistemološki zaokret koji u fokus dovodi nove „paradigme” i „perspektive” od velikog značaja za društvena istraživanja. Ovaj rad, kao i knjiga iz koje proizlazi, osobito je značajan za područje znanosti Socijalne djelatnosti, koja još uvijek razvija svoj metodološki korpus jer je nastala i suviše dugo, osobito kod nas, ostala samo u području socijalnog djelovanja. Mogućnost njenog razvoja kao znanosti otvorena je tek nakon osamostaljenja Republike Hrvatske budući da joj je, mada je ovdje pokrenuta prva škola za socijalni rad i sveučilišna razina studiranja, političkim sabotiranjem onemogućavano priznavanje statusa znanosti bez čega nije bilo moguće niti razvijati ju, budući da je njena piramida ostajala krnjom – bez mogućnosti poslijediplomskih znanstvenih i doktorskih studija.

Slijedi članak „Vrijednosne orijentacije đakovačkog govora sredine dvadesetog stoljeća u usporedbi sa splitskim” posvećen posve novim aspektima istraživanja i djelovanja u području psihosocijalnog rada. Rad ulazi u područje lingvistike, specijalno sociolingvistike, a cilj mu je istražiti razlike u vrijednosnim karakteristikama semantike riječi korištenih u dvije potpuno različite sredine, panonskoj i mediteranskoj, te unutar svake od njih. Rezultati nedvojbeno pokazuju statistički značajnu razliku između broja negativno konotiranih riječi (imenica, glagola i pridjeva) u dva lokalna govora i između njih. Govor u đakovačkoj sredini sadrži statistički značajno više negativno nego pozitivno konotiranih riječi, dok u splitskom govoru ta razlika nije statistički značajna. Isto tako je nađena značajna razlika u broju negativno konotiranih riječi s tim da ih je u splitskom manje nego u đakovačkom. Ovakva raspodjela negativno konotiranih riječi otvara niz pitanja u pogledu izgradnje osobnosti djece u ovim sredinama i ukazuje na potrebu temeljitog istraživanja niza pitanja koja se tim povodom postavljaju. Prvo je svakako povezanost mentaliteta i govora. Nadalje, valja ispitati stanje u pogledu osnovnog životnog stava pripadnika dviju populacija, njihovu uvjetovanost upravo pripadajućim mentalitetom te, s tim u vezi, životne ishode djece i mladih iz ovih sredina. Isto tako, važno je i utvrditi koliko karakteristične značajke pojedinog govora djeluju na stvaranje određenog mentaliteta i/ili obrnuto. Time bi se mogao ustanoviti i posve novi smjer djelovanja na razini populacije u odgojnim i socijalizacijskim programima primjerene psihosocijalnim i govornim karakteristikama i iz njih proizišlim potrebama djelovanja, a posljedično i djelovanja na razine ishoda u pogledu akademskih

dosega i kvaliteti života odgovarajućih populacija. Ovim istraživanjem i perspektivama koje otvaraju njegovi rezultati otvara se posve novo, vrlo suptilno područje u psihosocijalnom radu i znanostima što se na njemu susreću.

Kao što se vidi iz ovih kratkih prikaza, članci u ovom broju ponovo donose brojna različita, vrlo značajna pitanja, ali i niz odgovora u vrlo složeno psihosocijalno područje te daju smjerove brojnim zanimljivim i posve novim istraživanjima kao i metodološkim konceptima njihove provedbe. U dijelu prikaza knjiga i skupova u ovom broju časopisa donosi se prikaz nove knjige Aleksandra Halmija: „Suvremeni pristupi u metodologiji društvenih znanosti: Teorija kaosa i kompleksnosti: Novi metodološki žanrovi” u izdanju izdavačke kuće Novi redak, Zagreb.

Predstavljena je i nova knjiga Josipa Jankovića pod naslovom: „Sokratovim stopama do nekompetentnih roditelja – Street corner work s obiteljima“ u izdanju Etcetera d.o.o., Zagreb. Njeno je objavljivanje potaknulo i financijski podržalo Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.

Prikaz skupa održanog povodom sedamdesetipete godišnjice obrazovanja socijalnih radnika u Republici Hrvatskoj dan je iz pera predstojnice Studijskog centra socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Gordane Berc.